

พัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน (Pre school age development)

อาจารย์เวียงพิงค์ ทวีพูน

เด็กวัยก่อนเรียน (Preschool age)

เด็กที่มีอายุเริ่มตั้งแต่ 2 – 6 ปี

มีความสามารถในการเคลื่อนไหว การใช้ภาษา
และการช่วยเหลือตนเองได้ดี สามารถเข้าเรียนใน
โรงเรียนเตรียมอนุบาลได้

ลักษณะเด่น : อยากรเป็นอิสระ อยากรเป็นตัวของตัวเอง ดื้อดึงต่อพ่อ
แม่ เด็กวัยนี้เป็นวัยที่กำลังน่ารักและน่าซ้ง ไม่สู้จะตามใจใครง่ายๆ วัย
นี้จึงได้รับสมญาว่า **วัยช่างปฏิเสธ (Negativistic Period)**

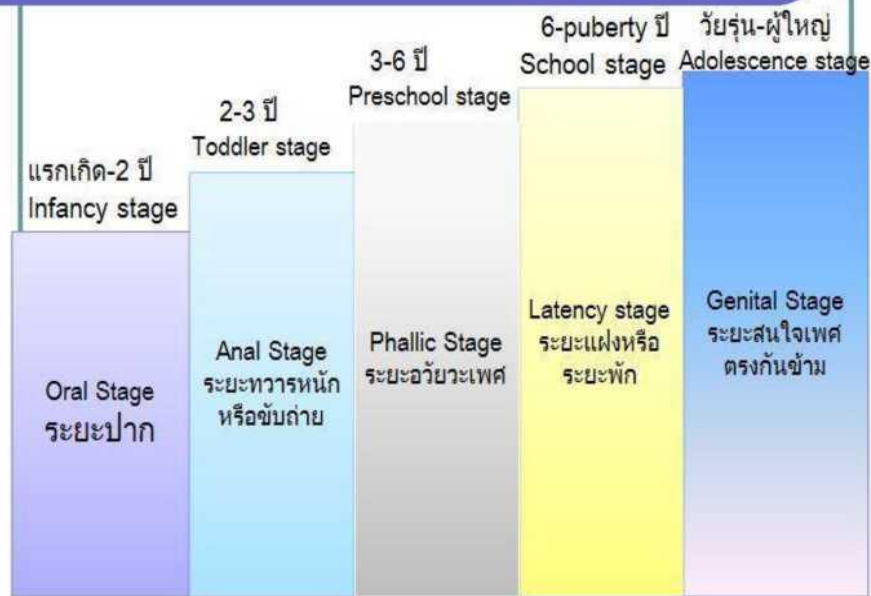
เด็กวัยก่อนเรียน (Preschool age)

เป็นวัยที่สำคัญระยะหนึ่งของชีวิต เพราะเป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีพัฒนาการหลายด้านก้าวหน้าขึ้น ทั้งด้านความคิด ภาษา การสื่อสาร ด้านกล้ามเนื้อ การเคลื่อนไหว และการช่วยเหลือตนเอง ทำให้เด็กพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของคนที่จะมีชีวิตอิสระเป็นตัวของตัวเองเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ยังเป็นวัยที่เด็กเริ่มจากครอบครัวไปสู่โรงเรียนอนุบาล หรือศูนย์เด็กเล็ก ได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และใช้ชีวิตภายนอกบ้านมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน หากเด็กวัยนี้ไม่ได้รับการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นตามช่วงวัย อาจจะเป็นจุดตั้งต้นของปัญหาต่อไปในอนาคต

พัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน

Freud theory (sexual development)

***ฟรอยด์ เชื่อว่าสัญชาตญาณทางเพศ กระตุ้นให้คนมีพฤติกรรม ***

❖ อายุ 2-3 ปี >>> มีพัฒนาการในระยะ Anal Stage เป็นระยะที่เด็ก ได้รับความพึงพอใจถ้าได้ขับถ่าย ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่เข้มงวดกวดขันกับการฝึกขับถ่ายเด็กมากเกินไป ในระยะนี้คือ โตขึ้นเด็กจะมีนิสัย ดื้อรั้น เข้มงวดกวดขัน เจ้าระเบียบ และมีอารมณ์เครียด บ่อยๆได้

❖ อายุ 3-6 ปี >> มีพัฒนาการในระยะ Phallic Stage เป็นระยะที่เด็กสนใจอวัยวะเพศ สนใจเล่นอวัยวะเพศของตน ความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย เด็กเริ่มสนใจความรักและการเลียนแบบจากพ่อแม่ เด็กหญิงรักพ่อแต่เลียนแบบแม่ เด็กชายรักแม่เลียนแบบพ่อ

พัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน

เพียเจต์ : เด็กอายุ 2-7 ปี มีพัฒนาการระยะของการเริ่มมีความคิดและเข้าใจ (Pre-Operational period) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ย่อยๆคือ

1. อายุ 2-4 ปี : ขั้นก่อนเกิดสัจกับ (Pre-conceptual thought) ระยะนี้เด็กจะพัฒนาเรื่องของการใช้ภาษา รู้จักความสัมพันธ์ของสิ่งของมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆแต่ยังไม่สมบูรณ์ และยังไม่มีความคิด

2. อายุ 4-7 ปี : ขั้นการคิดแบบสหสัญฐาน (Intuitive thought) เด็กจะมีเหตุผลมากขึ้น แต่การคิดยังออกมาในรูปของการรับรู้มากกว่า เด็กจะพัฒนาการรับรู้อย่างรวดเร็ว เด็กจะมีลักษณะพิเศษ อย่างหนึ่งคือ เชื่อตัวเองโดยไม่ยอมเปลี่ยนความคิดและเชื่อในเรื่องของการทรงภาวะเดิมของวัตถุ

พัฒนาการของเด็กวัยก่อนเรียน

1. พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย :

1.1 การใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ (gross motor development)

1.2 การใช้กล้ามเนื้อขนาดเล็ก (fine motor development)

2. พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม

(personal-social development)

3. พัฒนาการด้านสติปัญญาและจริยธรรม

(cognitive and moral development)

4. พัฒนาการด้านภาษา (Language development)

พัฒนาการของเด็กวัย 2-3 ปี

ด้านการเคลื่อนไหว ร่างกาย	ด้านการช่วยเหลือ ตนเองและสังคม	ด้านสติปัญญาและ จริยธรรม	ด้านภาษา
<p>กล้ามเนื้อมัดใหญ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดจากที่สูงได้ - เดินบนเส้นตรงได้ - เตะ และโยนฟุตบอลเหนือศีรษะได้ - ยืนขาเดียวได้ชั่วคราว - ถีบจักรยาน 3 ล้อได้บ้าง <p>กล้ามเนื้อมัดเล็ก</p> <ul style="list-style-type: none"> - ต่อบล็อกไม้ได้ 8 ชั้น หรือมากกว่า - จับดินสอด้วยนิ้วแทนการกำ - วาดรูปวงกลมตามแบบได้ - ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้ - ดูหนังสือได้ด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักเพศของตนเอง - อารมณ์รุนแรงน้อยลง ควบคุมตนเองได้บ้าง - เล่นรวมกลุ่มกับเพื่อนวัยเดียวกัน แต่ยังรักษากฎเกณฑ์ไม่ได้ - ชอบเล่นสมมุติ - ช่วยงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้ - รับประทานอาหาร และแต่งตัวได้โดยมีผู้ช่วยเหลือเล็กน้อย - แยกจากมารดา หรือคนเลี้ยงโดยไม่ร้องไห้ แต่ยังต้องการความรู้สึกมั่นคง และการช่วยเหลือ - บอกได้เมื่อต้องการขับถ่าย - แปร่งฟันได้โดยมีผู้ใหญ่ช่วย 	<ul style="list-style-type: none"> - กลัวในสิ่งที่ไม่มีความหมาย เช่น ความมืด - ทำตามคำสั่งได้ดี - จับคู่วัตถุกับรูปภาพได้ - ชี้ส่วนต่าง ๆ ในภาพได้ <p>จริยธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - อยู่ในขั้นยึดคำสั่งผู้ใหญ่ (2-8 ปี) โดนเด็กจะเรียนรู้ความถูกต้อง และไม่ถูกต้องได้ สิ่งที่ถูกต้อง คือ สิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษ สิ่งที่ไม่ถูกต้อง คือ สิ่งที่พ่อแม่ห้ามไม่ให้ทำ 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักคำประมาณ 900 คำ - ใช้ประโยคที่มี 3-4 คำ - ชี้อวัยวะได้ 10 ส่วน - ชี้อวัยวะได้เมื่อเอ่ยชื่อ - เลือกรูปภาพตามที่บอก - เข้าใจความเป็นเจ้าของ - บอกความต้องการด้วยคำพูดรับ หรือปฏิเสธ

พัฒนาการของเด็กวัย 3-4 ปี

ด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย	ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	ด้านสติปัญญาและจริยธรรม	ด้านภาษา
<p>กล้ามเนื้อใหญ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - ยืนขาเดียวได้นานขึ้น - ปีนป่ายบันได และเครื่องเล่นกลางแจ้งได้มั่นคง - เดินลงบันไดแบบสลับขา - วิ่งหลบหลีกสิ่งกีดขวางได้ <p>กล้ามเนื้อเล็ก</p> <ul style="list-style-type: none"> - วาดรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - วาดรูปคนที่มีส่วนต่าง ๆ ได้ 3 ส่วน - ร้อยลูกปัดขนาดเล็กได้ - ใช้กรรไกรตัดกระดาษได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง แต่ให้ความร่วมมือในการเล่นกับเพื่อนได้มากขึ้น - ชอบเล่นสมมุติ - มีความสนใจในความแตกต่างทางเพศ และจะแสดงความรักพ่อแม่ที่มีเพศตรงข้ามกับตนเอง - บอกเพศของตนได้ - ถอดเสื้อผ้าได้เรียบร้อย - ไม่ปัสสาวะรดที่นอนตอนกลางคืน - ทำความสะอาดร่างกายได้ โดยมีผู้ใหญ่แนะนำ 	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าสู่ระยะคิดเอาเองล่วงหน้า (4-7 ปี) สามารถตอบโต้กับสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องใช้สัมผัสโดยตรง - รู้จักสังเกตความแตกต่างแต่มองเพียงด้านเดียว คิดเปรียบเทียบ แยกวัตถุเป็นหมวดหมู่ ขั้นตอน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่น แยกสี จับคู่สี แยกขนาดวัตถุ จับคู่รูปภาพ แยกพวกสัตว์ เสื้อผ้าได้ - บอกเวลาได้สอดคล้องกับกิจกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักสีอย่างน้อย 1 สี - นับเลขได้ตั้งแต่ 1-5 - รู้จักคำประมาณ 1,500 คำ - ซื่อวัยจะได้ 13 ส่วน - ตอบคำถามง่าย ๆ ได้ด้วยการพูดหรือการชี้ - ร้องเพลงง่าย ๆ ได้

พัฒนาการของเด็กวัย 4-6 ปี

ด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย	ด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม	ด้านสติปัญญาและจริยธรรม	ด้านภาษา
<p>กล้ามเนื้อมัดใหญ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดข้ามเชือก และสิ่งของ - กระโดดขาเดียวได้ - ปีนป่ายได้คล่อง - รับลูกบอลได้ <p>กล้ามเนื้อมัดเล็ก</p> <ul style="list-style-type: none"> - วาดรูปสามเหลี่ยม และเขียนตัวหนังสือตามแบบได้ - ชอบวาดภาพระบายสี 	<p>ให้ความร่วมมือดีขึ้น พยายามทำตัวให้เป็นที่ยอมรับ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เล่นร่วมกับเด็กได้ 2-3 คน - ชอบเล่นเกมที่มีการแข่งขัน - ไปห้องน้ำเพื่อขับถ่ายได้เอง - แต่งตัวได้เอง - แปรงฟัน อาบน้ำได้เอง - รู้จักรอคอยสิ่งที่ต้องการ 	<p>สติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - แยกประเภทวัตถุโดยอาศัยความสัมพันธ์ที่เหมือนกัน - เล่าเหตุการณ์จากรูปภาพได้ - สามารถยอมรับความแตกต่างทางความคิดของผู้อื่นได้บ้าง - เข้าใจคำที่เกี่ยวข้องกับเวลาและจำนวน - เริ่มรับรู้เกี่ยวกับระยะทางและความยาว 	<p>รู้จักแม่สี</p> <ul style="list-style-type: none"> - นับเลขได้ถึง 10 - รู้จักคำประมาณ 2100 คำ ใช้ประโยคได้ทุกชนิด - อธิบายรูปภาพได้ - บอกผู้ใหญ่เมื่อเหนื่อย หิว

ปัญหาที่พบบ่อย

ด้านภาษา : พูดช้าและปัญหาการสื่อสาร เสี่ยงต่อปัญหาการเรียน

ด้านสังคม : ปรับตัวยาก เข้ากับเพื่อนยาก วิตกกังวลกับการแยกจาก ไม่ยอมไปโรงเรียน ก้าวร้าว

ด้านร่างกาย : สายตามีปัญหาจากสื่อจอภาพ โตช้าจากรับประทานอาหารไม่เหมาะสม

ความวิตกกังวลจากการพรากจาก (Separation anxiety)

1. ระยะเวลาประท้วง (protest) : พฤติกรรมที่แสดงออกทันที คือ ร้องไห้อย่างรุนแรง กรีดร้อง ร้องไห้ตลอดเวลา การ ร้องไห้ประท้วงจะรุนแรงมากขึ้นเมื่อคนที่เด็กผูกพันจากไป เกาะติด ดึงรั้ง เรียกร้อง มองหา วิงวอน วิ่งตาม บัสสาวะราด ไม่ยอมนอน กระทั่งทำ ดิ้นรน เกือบกลืน ไม่ยอมรับประทานอาหาร ต่อด้านบุคคลอื่น ไม่รวม กิจกรรม พูด คำไม่สุภาพ อุจจาระราด เกิดขึ้นนาน 2-3 ชั่วโมงหรือหลายวัน
2. ระยะเวลาปฏิเสธ (denial or detachment) ระยะเวลาเกิดต่อเนื่องเมื่อเด็กประท้วงแล้วไม่ได้ผล เข้าใจว่าเมื่อผู้ดูแลทอดทิ้ง จะโศกเศร้า แยกตัวเงียบ ซึมเศร้า เฉยชา ไม่สนใจ สิ่งแวดล้อม พูด น้อยลง มีพฤติกรรมเล่นกับตัวเอง
3. ระยะเวลาสิ้นหวัง (despair) พฤติกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กแยกจาก ผู้ดูแลเป็นเวลานาน จึงหัน ไปสนใจสิ่งแวดล้อม รับประทานอาหารได้ดีขึ้น เด็กจะแสดงที่ท่าว่าไม่เคียดร้อนเมื่อ ผู้ดูแลจะมาหรือจะไป เหมือนเด็กปรับตัวได้ แต่จริงๆ แล้ว เด็กไม่สนใจใครเลย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการ

1. ปัจจัยด้านพันธุกรรม : ลักษณะทางกาย ระดับสติปัญญา หรือ ความผิดปกติแต่กำเนิด พันธุกรรม ฮอร์โมน การเจริญเติบโตในครรภ์ ภาวะแทรกซ้อนของมารดาขณะคลอด

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

-ก่อนเกิด : อาหารและยาที่มารดาได้รับ อารมณ์ของมารดา การเจ็บป่วยของมารดา รั้งสีและมลพิษ

-ภายหลังเกิด : อาหาร การเจ็บป่วย การเลี้ยงดูวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การส่งเสริมพัฒนาการ

อายุ	พัฒนาการ	การส่งเสริมพัฒนาการ
2 ปี	เรียกชื่อสิ่งต่างๆและคนคุ้นเคย ตักอาหารกินเอง เดินขึ้นบันได วางของซ้อนกันได้ 6 ชั้น โยนลูกบอลได้ เปิดหนังสือที่หน้า บอกชื่อตัวเอง บอกเวลาขบถ่ายได้	พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่ดี สอนให้รู้จัก ทักทาย สวัสดี ขอบคุณ ขอโทษ ให้เด็กมีอิสระในการเล่นในที่ที่ปลอดภัย
2 ปี 6 เดือน	ซักถามอะไร พูดคำคล้องจอง ร้องเพลงสั้นๆ เลียนแบบท่าทาง หัดแปรงฟัน เลียนแบบ	พาเด็กเดินรอบบ้าน ชี้ให้สังเกตสิ่งต่างๆ หมั่นพูดคุยด้วยคำพูดที่ชัดเจน ชวนเด็กแปรงฟัน
3 ปี	บอกชื่อและเพศตัวเองได้ เขียนวงกลมได้ตามแบบ รู้จัก รอ บอกสีได้ 1 สี ยืนขาเดียวได้ชั่วครู่ จี้จักรยาน 3 ล้อได้ ขึ้นบันไดสลับ เท้าได้ ถอดเสื้อผ้าที่สวมทางศีรษะได้ วาดวงกลมตามแบบได้ ควบคุมการขบถ่ายได้ เล่าเรื่องได้เข้าใจประมาณ 50%	สนับสนุนให้ลูกพูด จัดหาของที่มีรูปร่าง แปลกๆ หัดขีดเขียน หัดนับแยกกลุ่ม ปั้นดินน้ำมัน เล่นเกมโยงภาพ จับคู่ แยกสี

การส่งเสริมพัฒนาการ

อายุ	พัฒนาการ	การส่งเสริมพัฒนาการ
4 ปี	ซักถาม เจ้าหนู “จัมไม” ล้างหน้าแปรงฟันได้เอง บอกขนาดได้ รู้จักรอกิวไม้ปัสสาวะรดที่นอน ไปห้องน้ำเองได้ ขึ้นลงบันได สลับเท้าได้ บอกสั้น-ยาวได้ วาดคนได้ 3 ส่วน	สนับสนุนให้ลูกพูด จัดหาของที่มีรูปร่าง แปลกๆ หัดขีดเขียน หัดนับแยกกลุ่ม
5 ปี	รู้จักสีถูกต้อง 4 สี ยืนทรงตัวขาเดียว และเดินต่อเท้า นับ 1-10 ได้ รู้จักค่า 1-5 เล่าเรื่องสั้นๆ ได้ กระโดดข้ามสิ่งขีดขวางได้	ตอบคำถามของเด็ก เล่าเรื่องจากภาพ ฝึก ให้จับดินสอ แต่งตัว ไปห้องน้ำเอง และ ลองทำสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง
6 ปี	นับ 1-30 รู้จักค่า 1-10 รู้จักซ้ายขวา และเริ่มเขียนตัวอักษรได้ เดินบนลิ้นเท้า เดินต่อเท้าถอยหลัง วาดรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ได้ ผูกเชือกกรองเท้าได้	ให้ลูกหัดเดินบนไม้กระดานแผ่นเดียว หัด ทรงตัวขาเดียว ให้เด็กช่วยงานบ้าน ฝึก การช่างสังเกต เล่นทายอะไรเอ่ย